

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Moralo Le Tereka Ya Ho Iphumana (ATP)

Puo ya Lapeng: Sesotho

Kereiti 3 Kotara 3

Dikahare

Selelekela	1
Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo	2
Tsebo ya Puo ya Lapeng	2
Dikahare tsa Puo ya Lapeng	2
Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha	2
Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo	5
Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto	6
Mosebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).	7
Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha	14
Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho	15
Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka	18
Lenaneo la tekanyetso	29
Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng	29
Tekanyetso ya ho ithuta	31
Kereiti 3 Kotara 3: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso	33

Selelekela

Matitjhere a mohato o tlase a ratehang,

Sewa se seholo sa COVID 19 se re siile le phephetso e kgolo thutong. Ha re kgutlela ho 'sekolo se tlwaelehileng', bohle re lokela ho sebetsa ka matla le ka bohlale ho etsa bonnete hore mokgwa wa tshebetso wa rona o a iphumana. Sena ke se bohlokwa haholo mohatong o tlase wa thuto, moo bana ba ithutang tsebo ya ho bala le ho ngola. Afrika Borwa e hloka hore o etse ka matla ohle a hao o matlafatse baithuti ba hao ka tsebo ena, ele hore ha ba ithute feela ho bala, feela qetellong ba eba le bokgoni ba ho 'balla ho ithuta'. Tokomane ena e bopetswe ho o thusa ho fihlella sena. Ka ho sebetsa ka moralo ona, re na le tshepo hore o tla kgona ho tobana le tahlehelo ya nako ya thuto le ho ruta, mme o behe baithuti ba hao boemong boo ba tshwanetseng ho ba ho bona. Re lebohela boinehelo, boikitlaetso mmoho le ho sebetsa ka thata ho hloka halang ho tswa ho wena. O aha setjhaba sa rona ele ka nnete.

Re o lakaletsa mahlohonolo kotareng ena e tlang,

Sehlopha sa ho Iphumana le ho Tereka sa Moralo wa Thuto wa Selelemo sa Lefapha la Thuto ya Motheo/NECT

Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo

- Dibeke di 10 Kotareng ya 3 ya ho iphumana ya Lefapha la Thuto ya Motheo
- Dibeke tsena tse 10 di arotswe ka potoloho tse 5 tsa thuto.
- Potolohong ya beke tse ding le tse ding tse pedi, dikarolo tsohle tsa thuto ya puo di lokelwa ho akaretswa ka tsela e latelang, o sebedisa nako e nyane:

BONYANE BA CAPS TEKANYETSO YA NAKO	KEREITI 1	KEREITI 2	KEREITI3
Ho mamela le ho bua	Metsotso e 45	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho Bala le Medumo	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30
Mongolo	Hora e 1	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho ngola	Metsotso e 45	Hora e 1	Hora e 1
KAKARETSO	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7

Tsebo ya Puo ya Lapeng

- Boiphumano ba Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP) ya puo ya lapeng e hlophisitswe ho bontsha matitjhere hore ke tsebo efe eo ba tshwanetseng ho aha ho yona bakeng sa karolo e nngwe le enngwe ya thuto.
- Ho bohlokwa ho eellwa hore dibeke tse ding le tse ding tse pedi, tsebo e boptjwang e a tshwana karolong le karolong, e le hore ho be le pheta-pheto e ngata bakeng sa ho aha le matlafatsa tsebo.

Dikahare tsa Puo ya Lapeng

- Potoloho ya beke tse ding le tse ding tse pedi, matitjhere a lokela ho kgetha mookotaba.
- Mookotaba ona o hlalosa dikahare tsa potoloho eo.
- Mohlala, ha titjhere a kgetha mookotaba '**Lebala la dipapadi**', dikahare tsohle di lokela ho ikamahanya le mookotaba ona, di kenyelletsa le:
- Tlotlontswe e rutwang, mohlala: **hapala, palama, swinka, kotsi, monate, thabisa, jj.**
- **Diraeme kapa dipina** tse rutwang. Pale e balwang ka nako ya **Ho bala ka kopanelo**, mohlala: Pale ya sehlooho sa: **Kotsi lebaleng la dipapadi!**
- **Mosebetsi wa Ho Ngola** oo baithuti ba tshwanetseng ho o phetha, mohlala: **Ngola pale ya diratswana tse 2 ka ho itseng ho etsahetseng lebaleng la dipapadi.**

Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha

- Ho bala ka tataiso ya sehlopha le medumo, ke tsona feela tseo dikahare tsa tsona di sa amaneng le mookotaba.
- Bakeng sa ho ithuta ho bala, baithuti ba lokela ho rutwa medumo ya puo ka mokgwa wa tatellano, le mokgwa wa ho arola le ho kopanya medumo ena.
- Ebe, ba ikwetlisa ho bala mantsewe le dipale ba sebedisa tsebo ya bona ho qapodisa mantsewe.

Ha re lekoleng hore ke bokgoni le dikahare dife tse thathamisitsweng Moralong wa Thuto wa Selemo (ATP) bakeng sa Kereiti 3 Kotara 3:

KAKARETSO YA BOIPHUMANO YA MORALO WA THUTO WA SELEMO: KEREITI 3 KOTARA 3	
HO MAMELA LE HO BUA	
1	Bua ka boiphihlelo ba hae, mohlala, o bua ditaba tse ntjha a sa di phethe.
2	Mamela tlhahlamano ya ditaelo mme a arabele ka tshwanelo.
3	Mamela ntle le tshitiso, a bontshe sebui hlompho.
4	Eba le seabo dipuisanong, a botsa ebile a araba dipotso.
5	Sisinya ditharollo tsa qaka.
6	Pheta dipale tse bonolo a fetofetola modumo le bophahamo ba lentswe.
7	Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua.
8	Lepa se tla etsahala paleng
9	Etsa phatlatso ya molomo a bua ka ditaba tsa hae kapa o bua ka boiphehlelo ba hae ka tlhalohanyo ebile le ka tlhahlamano
10	Etsa puisano ya ho botsa dipotso le batho bakeng sa sepheo se itseng jwaloka ho fumana ka mosebetsi wa motho a itseng.
11	Fumana sesosa le ditlamorao paleng
12	Tlhahlamanya diketsahalo ka tatelano e etsang tlhalohanyo

MEDUMO	
<i>Tlhokomediso ho titjhere:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Etsa bonnete hore o bopa le ho qhaqholla mantswa</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ka ho utlwa (tlhokomediso ya medumo/phonemic awareness)</i> • <i>Ka ho utlwa le ho bona (medumo/phonics)</i> 	
1	Elellwa medumo e tswakilweng ya didumammoho e hlahellang qalong le qetellong ya mantswa ka kakaretso (mohl: ngakeng, nyatsang, hlophehang)
2	Elellwa le ho sebedisa dipaterone tsa mopeleto (mohl: hlaka, haka, kgaka, baka, ema, oma, ama, noka, loka, roka)
3	Elellwa le ho sebedisa ditlhaku tse nne tsa didumammoho tse ikemetseng ha di hlahella mantsweng (mohl: mpshe , ho Mpshe ke nonyana e lebelo haholo, ntjhapa , ho Pule o ntjhapa ka phafa).
4	Sebedisa mantswa a qapodisweng le ho peletwa ka ho tshwana empa moelelo o fapane (mohl: nama, Ke rata nama ya kgomo, Ke nama maoto)
5	Ithuta ho peleta mantswa a leshome ka beke ho tswa dithutong tsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa
6	Peleta mantswa a sebedisa modumo le lebitso la tlhaku ka bobedi Bopa mantswa ka ho sebedisa tsebo ya medumo eo a ithutileng yona selemong sena.
7	Peleta mantswa ka nepo a sebedisa tsebo ya medumo ditekanyetsong tseo e seng tsa semmuso, pitsetsong, le mosebetsing yohle e ngolwang
8	Elellwa le ho bala:

MONGOLO	
<ul style="list-style-type: none"> • Kopitsa ditema tse ngotsweng tlapangollong, dibukeng tsa ho bala, dikareteng tsa mosebetsi jj. ka nepo, ho hlokomelwa popo ya ditlhaku le ho siya dibaka ka mongolo o kopaneng. • Ngola ka lebelo le eketsehang 	

HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Dudisa bana ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang ba ho bala.*
- *Kgetha diratswana/dibuka ka boemo ba tsebo ya ho bala ya sehlopha ka seng*
- *Mamela setho sa sehlopha ka seng ha se bala ka bo mong mme o fane ka tataiso ha ba bala.*

- 1 Sebedisa medumo, mantswe a hlahang kgafetsa, bokgoni ba ho peleta le ho qapodisa ho hlopholla maemo le sebopeho ha a bala.
- 2 Sebedisa moelelo wa taba le tsebo ya ho hlahloba bakeng sa kutlwisiso.
- 3 Bala ka bokgeleke bo eketsehang le ka maikutlo.
- 4 Itekola ha a bala, boemong ba ho elellwa mantswe le kutlwisiso.
- 5 Sebedisa mekgwa e fapaneng ho itshwaya diphoso ha a bala: bala hape, a bale ho tswela pele, ho kgefutso.
- 6 Bala dingolwa tse fapaneng jwaloka ditema tsa kalaneng

HO BALA KA BOIKEMELO

- 1 Balla hodimo a balla motswalle.
- 2 Bala ka boikemelo, dibuka tsa ditaba tseo e seng tsa nnete le dithothokiso.
- 3 O bala mongolo wa hae le wa ba bang
- 4 Fumana tlhahiso leseding ka ho ikemela kapa ka bobedi ditemeng tsa ditaba tsa nnete tse boemong bo nepahetseng

HO BALA KA KOPANELO

- 1 Bala buka e le baithuti kaofela hammoho le titjhere (ho bala ka kopanelo) / Mamela le ho latela ha titjhere a bala buka
- 2 Hlahisa maikutlo a hae hore pale e a ratwa a bile a kgona le ho netefatsa Karabo ya hae. Mohlala; (“Ke ratile pale hobane e nkgopotsa ...”)
- 3 Hlalosa tlhahisoleseding ho tswa ditemeng tsa kerafo jwalo ka dipapatso, ditshwantsho, dikerafo le ditjhate
- 4 Bala dibuka a buisana ka mohopolo wa sehlooho, ‘qaka’ paleng, meralo le makgabane temeng
- 5 Sebedisa dikishinari ho fumana tlotlontswe e ntjha le moelelo wa mantswe
- 6 Bala mefuta e fapaneng ya dithothokiso ka sehlooho ba be ba buisane ka tsona (popeho le moelelo, kgetho ya mantswe)

HO NGOLA

Tlhokomediso ho titjhere:

- Sebedisa mesebetsi ya ho ngola ka kopanelo ho bontsha mehato ya ho ngola (mekgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa) Fana ka sebopeho (foreimi) sa ho ngola ho thusa baithuti ho ngola dipale tsa bona.

- 1 Ba le seabo dipuisanong ho kgetha sehlooho seo ho tla ngolwa ka sona.
- 2 Peleta mantswe a tlwaelehileng ka nepo, a leke le ho peleta mantswe a sa tlwaelehang ka ho sebedisa tsebo ya medumo le melawana ya mopeleto.
- 3 Aha pokello ya mantswe le bukantswe/dikshenare eo a iketseditseng yona.
- 4 Balla motswalle seo a se ngotseng.
- 5 Balla baithuti ba bang ba ka phaposing seo a se ngotseng
- 6 **O phetha mesebetsi ya mongolo, e kenyeletsang mokgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa:**
 - a Ngola diratswana tse 2 tsa dipolelo tse leshome, ka boiphihlelo ba hae kapa diketsahalo tse jwaloka ditaba tsa letsatsi.
 - b Pale ya hae ya dipolelo bonyane tse leshome
 - c Ngola le ho etsa setshwantsho sa pale ho phehisa bukeng bakeng laeaborari ya phaposi
 - d Ngola ditema tsa hae ka dibopeho tse fapaneng: diketsahalo tsa dayari, lengolo le yang ho ba leloko, ditlhaloso
 - e Kgutsufatsa a be a ngole tlhahisoleseding; a sebedisa mmapa wa monahano, ditafole/ dipapetla, ditsebiso, dayakeramo kapa ditjhate.
 - f Sebedisa tlotlontswe e fapaneng le mefuta e fapaneng ya dipolelo ha a ngola jwaloka ditlaleho, dipotso le ditaello
- 7 **O hlwaya a be a sebedise puo ka nepo, ho kenyeletsa le:**
 - a Matshwao a puo: kgutlo, feelwane, letshwao la potso, letshwao la makalo, ditlhaku tse kgolo, masupi, maemedi, le diabulwa-diakwalwa/maqotsi
 - b Mabitso
 - c Maetsi
 - d Lekgathe lejwale
 - e Mahlalosi
 - f Makgethi
 - g Maemedi
 - h Makopanyi jwalo ka 'le' le 'empa'
 - i Lekgathe lefetile letswelli
 - j Lekgathe letlang letswelli

Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo

- E meng ya mekgwa ya ho etsa bonnete ba hore o sebedisa nako e lekanyeditsweng ka nepo ho akaretsa tsebo yohle e Moralong wa Thuto ya Selema (ATP), ke ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo.
- Tlwaelo e sisintsweng ya beke le beke, e ka sebediswang potolohong ya beke tse pedi e ya latela.
 - Tlwaelo ena e sebedisa **BONYANE BA NAKO** bakeng sa puo ya lapeng (dihora tse 7).
 - Tlwaelo ena e hlophisitse ho sebetsa dikereiting tsohle

Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	NAKO: KAKARETSO	NAKO: HO BUA LE HO MAMELA	NAKO: HO BALALE MEDUMO	NAKO: MONGOLO	NAKO: HO NGOLA
Mantaha	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	MONGOLO	Tekanyetso e seng ya semmuso	Metsotso e 15		Metsotso e 15	Metsotso e 15	
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labobedi	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALALE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Laboraro	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
Labone	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALALE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
Labohlano	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALALE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labohlang	HO BALALE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
			Dihora tse 7	Metsotso e 45	Dihora tse 4 le metsotso e 30	Metsotso e 5	Hora e 1

Na o a bona hore nako e lekantsweng ya karolo e nngwe le nngwe e nepahetse?

Mesebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).

- Ka lebaka la hore bongata ba bokgoni bo tshwanang bo lokela ho ntlafatswa, e kaba mohopolo o motle ho etsa mesebetsi e tshwanang kapa ho e pheta beke le beke.
 - Hona ho etsa bonnete ba hore o akaretsa tsebo kapa bokgoni bohle bo hlokwang Moralong wa Thuto wa Selemo.
 - Ho etsa hape le hore ho ruta le ho ithuta ho hlophehe hantle, hobane hang ha baithuti mmoho le wena le tlwaetse mesebetsi, nako e ka senywang ditlhalosong e a bolokeha.
- Moralo o latelang o sisinya mesebetsi e ka etswang kgafetsa beke le beke ho fihlella dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo.
- Moo tsebo kapa dikateng di lokelang ho akaretswa (ho ya ka Moralo wa Thuto wa Selemo) tse na le tsona di lokela ho kenyeletswa.
- Hlokomela: Matitjhere a lokela ho sebedisa mesebetsi ya buka ya mosebetsi ya DBE ha ho hloka hala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Tsebisa mookotaba • Ruta mantswa a 3 a tlotlontswa • Ruta pina kapa raeme
	MONGOLO	Tekanyetso eo e seng ya semmuso	<ul style="list-style-type: none"> • Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho bona hore baithuti ba hopola mantswa le medumo e rutilweng nako e fetileng • Hlahloba hape mongolo – mongolo o kopantsweng, popo ya ditlhaku, tlhaku tse kgolo, sebaka
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI PELE HO PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi pele ho padiso • Bontsha baithuti ditshwantsho ho tswa paleng • Ba botse ho etsahalang • Ba kope ba nohe se etsahalang
	HO NGOLA (Potoloho ya beke 1)	Tshebetso le ho ngola ho kopaneng: HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti sehlooho • Bolella baithuti mosebetsi wa ho ngola oo o o kgethileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Diratswana tse 1-2 tsa dipolelo tse 10 b Pale ya dipolelo tse 10 c Dingolwa tse fapaneng ka bophelo ba hae jwaloka: dintlha tsa bukana ya diketsahalo tsa letsatsi le letsatsi, lengolo mmoho le tlhaloso • Kgutsufatsa a be a ngole tlhahisoleseding; a sebedisa mmapa wa monahano, ditafole/dipapetla, ditsebiso, dayakeramo kapa ditjhate. • Bontsha baithuti hore ba KGWARITSE/RALE jwang mongolo wa bona • Kopa mehopolo ya moralo (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho phethela meralo ya bona (ba se kopisane)

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 2)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo: HO LOKISA	<ul style="list-style-type: none"> • Ngola moralo wa hao tlapangollong • Ngola lenane la tlhopiso tlapangollong • Ruta baithuti ho sebedisa dikarolwana tse latelang tsa puo mme o di kenyeletse ditokisong: <ul style="list-style-type: none"> a Mefuta ya tlotlontswe b Mefuta ya dipolelo c Matshwao a nepahetseng a puo d Maemedi e Mabitso f Mahlalosi g Maetsi h Leetsisi i Mantswe a kopanyang 'le' le 'empa' j Lekgathe lejwale letswelli k Lekgathe lefetile letswelli l Lekgathe letlang • Bontsha baithuti hore ba LOKISE jwang seo ba se ngotseng ba sebedisa lenane la tlhopiso (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho lokisa seo ba se ngotseng kapa ba lokise seo molekane wa bona a se ngotseng
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetse le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema boemong ba bona • Mamela moithuti ka mong ha a bala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa lenaneo la medumo ka moggwa wa puo ya hao • Ruta baithuti ho bala modumo o motjha • Ba rute ho bala mantswe a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (nantswe a qhaqhohlehang) • Ba bontshe hore ba qhaqhohle le ho bopa mantswe jwang • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo • Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) • Ruta baithuti hore ba ngole mantswa le dipolelo jwang ba sebedisa modumo • Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA PELE	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya pele • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Emisa o hlalose moo ho hlokalang. • Supa o be o hlalose dikarolwana tsa puo, tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Matshwao a puo, b Matshwao a nepahetseng a puo c Maemedi d Mabitso e Mahlalosi f Maetsi g Leetsisi h Mantswa a kopanyang 'le' le 'empa' i Lekgathe lekwale letswelli j Lekgathe lefetile letswelli k Lekgathe letlang • Kamora ho bala, botsa dipotso tse latelang. <ul style="list-style-type: none"> a Hlwaya mohopolo wa sehlooho, baphetwa ba sehlooho, morero le 'qaka' b Tatelano (ho etsahetseng pele, hwa latela, qetellong) c Mohopolo (o ratile / o nahana eng ka / jj) mmoho le mabaka a mohopolo, e le hore: Hobaneng? d Hlwaya sesosa le ditlamorao
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetse le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema e boemong ba bona • Mamela baithuti ka bong ha bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantswe a 3 a tlotlontswe ya mookotaba. Bina pina kapa raeme/thothokiso Etsa mosebetsi o mong, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Pheta pale ya boiqapelo – Kopa baithuti bohle ho iqapela pale ka tema e itseng mme ba phetele molekane b Sisinya tharollo ya bothata seratswaneng
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> Sebetsa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao. Ruta baithuti ho bala modumo o motjha Ba rute ho bala mantswe a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (nantswe a qapodisehang) Ba bontshe hore ba qapodise le ho bopa mantswe jwang Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswe	<ul style="list-style-type: none"> Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) Ruta baithuti hore ba ngole mantswe le dipolelo jwang ba sebedisa modumo Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 1)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> Hopotsa baithuti ka mosebetsi wa ho ngola Ngola moralo wa hao tlapangollong Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong Bontsha baithuti hore ba RALE jwang mongolo wa bona Bolella baithuti hore ba sebedise moralo wa bona mmoho le foreimi ya mosebetsi ho ngola meralo ya bona
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO HLAHISA LE HO PHATLALATSA	<ul style="list-style-type: none"> Hopotsa baithuti ka mosebetsi wa ho ngola Pheta hape ditokiso Bontsha baithuti hore ba PHATLALATSE jwang mongolo wa bona ka ho ngola ka makgethe o sa etse diphoso, mme o be o kenye le setshwantsho Bolella baithuti ho phatlalatsa mesebetsi ya bona Bolella baithuti ho arolelana mengolo ya bona le metswalle – ba ballane

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetša le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha. Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka mong ha a bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labone	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro Etsa mosebetsi wa medumo mmoho le phaposi, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentšwe b Arola mantswe ka medumo c Arola mantswe ka dinoko d Arola mantswe ka qaleho le ka meretheto. Hlophisa mantswe ka sehlopha sa mantswe a lelapa e Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> Padiso ya bobedi Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. Kamora ho bala, botsa dipotso tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Tatelano (ho etsahetseng pele, hwa latela, qetellong) b Mohopolo(o ratile / o nahana eng ka / jj) le mabaka a mohopolo kapa netefatso ya karabo c Boemo bo hodimo (o nahana hobaneng ha o ne o ____ o ne o tla etsa / na ebe o ikamahanya le... / jj.) (ho keyeletsa le sesosa le ditlamorao) Kopa baithuti ho ipopela dipotso tsa bona ka tema, mme ba botse molekane
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetša le wena (ba enang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a bonwang mmoho le sehlopha. Efa sehlopha tema e boemong ba bona. Mamela moithuti ha bala ka bo mong.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantswe a 3 a tlotlontswe ya mookotaba. Bina pina kapa o etse raeme/thothokiso Etsa mosebetsi o mong wa molomo <ul style="list-style-type: none"> a Beha baithuti ka dihlopha ho buisana ka seratswana, sebedisa foreimi (ke ratile... / ha ke a rata... / ke nahana seratswana sena se ngolletswe ho ...) b Pheta pale ka boiqapelo – Kopa baithuti ho sebetsa ka dihlopha mme ba kopanye tema ya pale.
	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro, mmoho le e meng e rutilweng kotareng ena. Etsa mosebetsi wa medumo le phaposi <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswe b Arola mantswe ka medumo. c Bopa mantswe o sebedisa medumo – Fumana lentswe d Ngola polelo ya hao o sebedisa mantswe a modumo e Etsa mosebetsi o loketseng wa buka ya mosebetsi ya DBE
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI KAMORA PADISO	<ul style="list-style-type: none"> Mosebetsi kamora padiso Etsa mosebetsi ho kopanela le pale boemong bo tebileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Pheta pale le motswalle – motswalle ka mong a qoqe pale ka tatelano e nepahetseng b Akaretsa – moithuti ka mong o phetela motswalle seo pale e neng e ka sona ka dipolelo tse 2-3 c Etsa eka o etsa dipuisano tsa dipotso le mophetwa wa sehlooho ho tswa paleng d Etsa phatlalatso ya molomo ka pale e Eketsa mantswe le ditlhaloso dikishinaring
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba enang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswe a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka mong ha bala ka boikemelo.

Na o hlokometse hore ka hara karolo enngwe le enngwe, ditlwaelo di ya sebediswa? Sheba, ebe o eleletswe hore ditlwaelo di kenyeleditswe:

MESEBETSI YA MOLOMO

Mantaha: Tsebisa mookotaba, ruta tlotlontswe, ruta pina kapa raeme/thotokiso

Laboraro: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

Labohlano: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

MEDUMO LE HO NGOLA

Mantaha: Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho sheba bokgoni ba medumo le ho ngola

Labobedi: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Laboraro: Ruta modumo o motjha le mantswe; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswe

Labone: Etsa mosebetsi wa ho ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

Labohlano: Etsa mosebetsi wa ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

HO BALA KA KOPANELO

Mantaha: Pele ho padiso

Labobedi: Padiso ya pele

Labone: Padiso ya bobedi

Labohlano: Kamora padiso

MONGOLO

Beke 1 Mantaha: Ho rala

Beke 1 Laboraro: Ho thala

Beke 2 Mantaha: Ho hlophisa

Beke 2 Laboraro: Ho hlahisa le ho phatlalatsa

Na ebe sena se a utlwahala? Ke diphetoho dife tseo o ka di etsang?

Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha

Jwaloka titjhere ya mohato o tlase wa thuto, boikarabelo bo bohlokwa ka ho fetisisa ke ho etsa bonnete ba hore baithuti ba tseba ho bala!

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta medumo ke ho:

- 1 Etsa bonnete hore o phetha lenaneo la medumo, le kenyeletsang medumo yohle ya puo ya hao.**
 - Lenaneo la medumo la NECT la Sesotho le kenyeleditswe ka tlase - lokoloha ho le sebedisa, kapa o sebedise lenaneo le leng le leng le hlwailweng ke profense ya hao, setereke kapa sekolo.
- 2 Sebetsa lenaneo la hao ka mokgwa wa tatelano. Bakeng sa modumo o mong le o mong:**
 - Etsa bonnete hore baithuti ba utlwa modumo, mme ba kgona ho qoholla modumo mantsweng.
 - Ruta baithuti dikamano tsa lentse le modumo – kamoo modumo o shebahalang ka teng.
 - Kwetlisa ho kopanya modumo mmoho le medumo e meng e tsejwang ho bopa mantse. Bala diratswana tse kenyeletsang mantse a sebedisang modumo.
 - Boeletsa medumo yohle e rutilweng kgafetsa.

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta ho bala ke ho:

- 1** Hlophisa baithuti ka dihlopha tsa bokgoni ba bona ba ho bala.
- 2** Bitsa sehlopha ka seng ho o balla, bonyane hang ka beke.
- 3** Baithuti ba sokolang, leka ho ba mamela habedi kapa hararo ka beke.
- 4** Sebedisa tema e nepahetseng – ka dihlopha tse ding, o ka iphumana o sebetsa tabeng ya ho boeletsa medumo le ho etsa popo ya mantse.
- 5** Ha o sebetsa le sehlopha, mamela moithuti ka mong a bala ka boikemelo.
- 6** Ruta baithuti ho qapodisa mantse ao ba sa a tsebeng kamehla – ha moithuti a fihla lentse le o a sa tsebeng ho le bala, mo thuse ho le qapodisa. O se ke wa le feta kapa wa bitsa moithuti e mong ho bala lentse leo.
- 7** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, beha baithuti ka bobedi ho phetha mesebetsi ya ho bala mmoho, ha o ntse o sebetsa le sehlopha se senyane.

Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho

- Ho bohlokwa ho ruta baithuti medumo yohle ya puo ka mokgwa wa tatelano.
- Medumo e rutilweng lenaneong la medumo la Sesotho Puo ya Lapeng la NECT e tlhahlamantsitswe ka tlase – lokoloha ho e sebedisa jwalo ka tataiso.
- Ka lebaka ka sewa se seholo, bana ba bangata ba fetilwe ke thuto e bohlokwa ya medumo.
- Ka kopo fumana hore ke medumo efe eo baithuti ba e tsebang le eo ba sa e tsebang, mme o sebetse lenaneo ka mokgwa wa tatelano, ho tobana le thuto eo baithuti ba sa e tholang.

Ela hloko:

- **Medumo e ka dibolokong tse putswa** ke e hlwailweng ho tswa ho ATP ya Kereiti ya 3 Kotara 3 (hodima didumannotshi tsohle)
- Etsa bonnete hore baithuti ba hao ba tseba medumo ena
- Ho tlatselisa, ka kopo ruta baithuti ba hao dihlongwanthao tse tlwaelehileng tsa:

MEDUMO SESOTHO				HLAHOBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
a				
m	m-a-m-a = mama	a-m-a = ama		
o	o-n-a = ona	o-m-a = oma		
n	n-o-n-a = nona	n-a-n-a = nana	n-a-m-a = nama	
l	l-o-m-a = loma	l-o-n-a = lona	m-o-l-a = mola	
e	e-m-a = ema	e-m-e = eme	e-n-a = ena	
i	i-n-a = ina	i-l-e = ile	i-m-a = ima	
w	w-e-n-a = wena	w-o-n-a = wona	w-a-n-e = wane	
b	b-a-l-a = bala	b-a-n-a = bana	b-o-n-a = bona	
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	y-a-n-e = yane	
mm	mm-e = mme	mm-i-l-a = mmila	mm-o-n-e = mmone	
nn	nn-e = nne	b-a-nn-a = banna	nn-a-n-a = nnana	
ll	ll-a = lla	ll-e-l-a = llela	ll-i-l-e = llile	
u	u-l-u = ulu	b-u-l-a = bul	m-o-b-u = mobu	
k	k-a-m-a = kama	k-o-b-o = kobo	k-e-n-a = kena	
d	d-u-l-a = dula	d-i-l-a = dila	d-u-k-a = duka	
t	t-a-u = tau	t-o-l-a = tola	l-e-t-a-m-o = letamo	
s	s-e-s-a = sesa	s-o-m-o = somo	s-i-l-a = sila	
r	r-e-a = rea	r-u-a = rua	l-e-r-a-t-o = lerato	
h	h-u-l-a = hula	h-e-m-a = hema	h-o-k-o = hoko	
f	f-o-f-a = fofa	f-o-l-a = fola	f-e-l-a = fela	
p	p-a-n-a = pana	p-a-k-a = paka	p-e-p-a = pepa	
j	j-a-l-a = jala	j-e-l-e = jele	j-e-k-e = jeke	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLOBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
q	q-a-l-a = qala	q-e-l-a = qela	q-o-q-a = qoqa	
mp	mp-a = mpa	mp-o-n-e = mpone	mp-e-h-a = mpeha	
nt	nt-a = nta	nt-a-t-e = ntate	nt-o-m-a = ntoma	
ng	ng-a-t-a = ngata	ng-o-l-a = ngola	m-o-ng-o-l-o = mongolo	
ny	ny-a-l-a = nyala	ny-e-k-a = nyeka	ny-o-k-o = nyoko	
kg	kg-o-m-o = kgomo	kg-e-n-a = kgena	kg-o-l-o = kgolo	
ph	ph-u-l-a = phula	ph-o-k-a = phoka	ph-e-m-a = phema	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-l-a = tlola	tl-a-m-a = tlama	
nk	nk-o = nko	nk-a = nka	m-o-nk-o = monko	
sh	sh-e-b-a = sheba	sh-a-p-a = shapa	sh-o-b-a = shoba	
hl	hl-a-p-a = hlapa	hl-o-l-a = hlola	hl-e-k-a = hleka	
ts	ts-o-k-a = tsoka	ts-e-k-a = tseka	l-e-ts-a-ts-i = letsatsi	
th	th-a-b-o = thabo	th-u-l-a = thula	th-i-p-a = thipa	
tj	tj-o-t-o = tjoto	tj-o-d-i-e-ts-a = tjodietsa	tj-a-l-e = tjale	
tw	tw-e-b-a = tweba	n-tw-a = ntw-a	n-tw-e-n-g = ntweng	
jw	jw-a-l-a = jwala	jw-a-l-e = jwale	jw-a-n-g = jwang	
lw	lw-a-n-a = lwana	lw-a-n-e-l-a = lwanela	l-e-lw-a-l-a = lelwala	
rw	rw-a-l-a = rwala	rw-e-s-a = rwesa	m-o-rw-e-ts-a-n-a = morwetsana	
sw	sw-a-sw-a = swaswa	sw-a-b-i-l-e = swabile	m-a-sw-a-b-i = maswabi	
hw	hw-a-m-a = hwama	l-e-hw-a-t-a-t-a = lehwatata	hw-e-t-l-a = hwetla	
kw	kw-a-l-a = kwala	kw-e-n-a = kwena	kw-a-kw-a-r-i-r-i = kwakwariri	
nw	nw-a = nwa	nw-e-l-e = nw-e-l-e	m-o-nw-a-n-a = monwana	
qw	qw-e-l-a = qwela	qw-a-qw-a = qwaqwa	qw-a-h-a = qwaha	
qh	qh-o-m-a = qhoma	qh-o-ts-a = qhotsa	m-a-qh-u-ts-u = maqhutsu	
aa	t-w-aa = twaa	m-aa-n-o = maano		
ee	f-ee-l-a = feela	l-ee = lee	s-e-l-ee-l-e = seleele	
oo	hl-oo-h-o = hlooho			
uu	th-uu-b-e = thuube	ph-uu! = phuu!	t-uu = tuu	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-o-l-a = tshola	tsh-e-l-e-l-a = tshelela	
mph	mph-o-q-a = mphoqa	mph-a = mpha	mph-e-h-e-l-a = mphehela	
nkg	nkg-o = nkgo	nkg-o-n-o = nkgono	nkg-i-n-a = nkgina	
ntj	ntj-a = ntja	ntj-e-ll-a = ntjella	ntj-a-m-e-l-a = ntjamela	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
nng	nng-w-e = nngwe	b-o-n-ngw-e = bonngwe	s-o-nng-w-e = sonngwe	
ngw	ngw-a-n-a = ngwana	ngw-a-n-a-n-a = ngwanana	ngw-e-ts-i = ngwetsi	
nts	nts-u = ntsu	nts-e-b-a = ntseba	nts-i-p-a = ntsipa	
nth	nth-o = ntho	nth-u-l-a = nthula	nth-o-l-a = nthola	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-o-l-a = ntlola	ntl-e-l-a = ntlela	
tjh	tjh-a-b-a = tjhaba	tjh-e-l-e = tjhele	l-e-tjh-o-b-a = letjhoba	
tlh	tlh-a-p-a = tlhapa	tlh-a-p-i = tlhapi	tlh-o-l-o = tlholo	
tlw	n-tlw-a-n-a = ntlwana	u-tlw-a = utlwa	u-tlw-i-s-i-s-a = utlwisisa	
thw	thw-a-s-a = thwasa	d-i-thw-e-l-e = dithwele	m-o-thw-e-b-e = mothwebe	
shw	shw-e-l-e = shwele	s-e-shw-e-shw-e = seshweshwe	shw-e-shw-e = shweshwe	
qhw	qhw-a-e-l-a = qhwaela	qhw-e-ts-e = qhwetse	qhw-e-l-a = qhwela	
nqhw	nqhw-a-e-l-a = nqhwaela	nqhw-e-l-a = nqhwela	nqhw-e-ts-e = nqhwetse	
ntlh	ntlh-a = ntlha	m-a-ntlh-a = mantlha	ntlh-a-b-a = ntlhaba	
ntjh	ntjh-a = ntjha	ntjh-a-f-a-ts-a = ntjhafatsa	ntjh-e-i-l-e = ntjheile	
ntsw	ntsw-a-k-i = ntswaki	ntsw-a-k-e-l-a = ntswakela	ntsw-e-l-a = ntswela	
tlhw	tlhw-a-r-i-ts-a = tlhwaritsa	tlhw-a-r-e = tlhware	d-i-tlhw-a-r-e = ditlhware	
kgw	kgw-a-o = kgwao	kgw-a-r-i-ts-a = kgwaritsa	kgw-a-th-a = kgwatha	
hlw	hlw-a-y-a = hlwaya	l-e-hlw-a = lehlwa	hlw-a-hlw-a = hlwahlwa	
nthw	nthw-e-s-a = nthwesa	nthw-e-n-a = nthwena	nthw-a-n-a-n-y-a-n-a = nthwananyana	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-a = tshwela	tshw-a-y-a = tshwaya	
ntshw	ntshw-a-n-tsh-a = ntshwantsha	ntshw-e-l-a = ntshwela	ntshw-a-n-e-l-a = ntshwanela	
nkgw	nkgwa-kg-w-a-th-o-ll-a = nkgwakgwatholla	nkgw-e-s-a = nkgwesa	nkgw-a-th-a = nkgwatha	
ntsh	ntsh-a = ntsha	ntsh-i-ts-e = ntshitse	ntsh-i-y-a = ntshiya	
tjhw	tjhwa-tl-a = tjhwatla	tjhwa-tl-e-h-a = tjhwatleha	tjhwa-tl-e-h-i-l-e = tjhwatlehile	
mptjh	mptjh-e = mptjhe	mptjh-a-n-e = mptjhane		
ntlhw	ntlhw-e-l-a = ntlhwela	ntlhw-e-s-a = ntlhwesa	ntlhw-e-k-i-s-e-ts-a = ntlhwekisetsa	
ntjhw	ntjhw-a-t-l-e-l-a = ntjhwatlela	ntjhw-a-t-l-i-s-a = ntjhwatlisa	ntjhw-a-t-l-e-ts-e = ntjhwatletse	

Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka

- O ka nna wa kgetha ho sebedisa tlwaelo e hlalositsewang karolong e fetileng, kapa tjhe.
- Hore o kgetha tlwaelo efe ho e sebedisa, o lokela ho akaretisa karolo e nngwe le e nngwe ya puo ka beke.
- Hape hopola ho ela hloko nako e abetswang karolo ka nngwe ka beke. Sheba leqephe la 4.
- Sheba kakaretso ya boiphumano ya Moralo wa Thuto wa Selemo leqephe la 5 bakeng sa tataiso.
- Sebedisa tereka e ka tlase ho bopa rekoto e bobebe ya mosebetsi oo o o etsang beke le beke.

Hopola, lenaneo le hlophisitsweng la Puo ya Lapeng ya Kereiti 1- 3 la NECT le a fumaneha ho tswa webosaeteng: www.nect.org.za

Mookotaba 1:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 2:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 3:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 4:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 5:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la tekanyetso

Tekanyetso ya ho ithuta

- **Lenane la thlopiiso** le latelang le kenyeletsa **dintlha tse bohlokwa tsa bokgoni ba ho bala le ho ngola** bakeng sa baithuti ba hao hore ba tsebe ho eba le tsebo mohatong ona.
- Bona ke boiphihlelo ba mantlha ba tsebo ya motheo ya ho bala le ho ngola eo baithuti bohle ba lokelang ho ba le yona qetellong ya Kereiti ya 3.
- Ha hona mokgwa o bobebe wa ho latela 'Tekanyetso ya ho ithuta', kapa 'Tekanyetso e thusang morutwana le titjhare ho fihlela sepheo sa thuto'.
- Ho o thusa ho etsa sena ka tsela ya maleba, o ka nna wa batla ho leka tse latelang:
 - a** Etsa **buka ya direkoto tsa tekanyetso**, mme o e boloke ho wena ka nako tsohle.
 - b** Buka ena e lokela ho ba le letshwao la LEKUNUTU.
 - c** Bukeng ena, **eba le karolo ya moithuti ka mong**.
 - d** Nakong yohle ya letsatsi, **ela hloko tshebetso ya baithuti**, mme o ngole dintlha tsa seo o se bonang mabapi le bokgoni bona.
- Ka ho qoholleha ela hloko **baithuti bao ba sa bontsheng kgatelopele**, mme o **sebetse le bona** ho tobana le diphephetso tsa bona.

Lenane la thlopiiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng

Bokgoni ba ho laola mosebetsi wa hae le boithati (Mosebetsi ya sehlooho)	✓
Latela ditakanyetso le ditebello ka phaposiburutelong	
Laola maikutlo a hae	
Sebetsa ka boikemelo	
Sebetsa mmoho le ba bang dithlophisong tsa sehlopha	
Tadimana le ho phethela mosebetsi nakong e lekantsweng	
Hopola le kgokahanya thuto e fetileng le thuto e ntjha	
Theha le ho boloka dikamano tse ntle	
Pheella le diphephetsong – ha a inehela	
HO MAMELA LE HO BUA	✓
Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua	
Latela ditaello	
Botsa dipotso	
Araba dipotso ka nepo, a sebedisa ka ho eketseha dipolelo tse ntse di thatafala le ho feta	
Sebedisa tsebo ya ho qoqa le ho buisana ka nepo	
TLHOKOMELO YA MEDUMO LE MEDUMO	✓
Arola mantswa ho ya ka medumo ya ona (ka kutlo)	
Kopanya medumo mmoho ka ho bitsa mantswa (Ka kutlo)	
Elellwa le ho bala mantswa ohle a rutilweng (o ithuta kgokahanyo ya tlhaku le modumo)	
Bopa le ho qhaqholla mantswa a ngotsweng a sebedisa medumo e rutilweng	

HO BALA	✓
Leka kamehla ho arola (qapodisa) mantswe a matjha a sebedisa tsebo ya modumo wa tlhaku.	
Bala ditema tsa leqephe la mosebetsi ka nepo le ka bokgeleke bo eketsehileng.	
KUTLWISISO	✓
<i>Mohatong o tlase, bokgoni bona bo lokela ho ahwa nakong ya ho bala ka kopanelo – ha titjhere a balla seratswana se thata hodimo.</i>	
Bontsha kgahleho le ho batla ho tseba dipaleng tse balwang ka kopanelo.	
Araba dipotso tsa motheo tsa poeletso ka nepo.	
Fana ka mohopolo o nang le kelello, o tiileng ho dipotso tse ‘batlang lebaka’.	
Akaretsa diketsahalo tsa sehlooho tsa pale e balletsweng hodimo.	
Bua ka ho hlaka sepheo kapa molaetsa wa pale e badilweng.	
Hopola le ho hokanya dipale tsa nako e fetileng le tse ntjha.	
MONGOLO	✓
Tshwara pensele le disebediswa tsa ho ngola ka nepo – a sebedisa menwana e meraro ho tshwara	
Bopa ditlhaku tse rutilweng ka nepo le ka ho hlaka	
Ngola ka lebelo le hlokaahalang – a qeta mosebetsi ka nako e lekantsweng	
HO NGOLA	✓
Sebedisa mongolo ho bua mohopolo wa hae (ha a kopitse)	
Ngola ka boikemelo (sebedisa maano a ho ngola ho phethela mosebetsi wa mongolo)	
Sebedisa tsebo ya nyallano ya modumo wa tlhaku ho ngola mantswe (mopeleto o qapilweng)	
Bala mongolo wa hae, a balla metswalle.	

Tekanyetso ya ho ithuta

- O ka kgetha ho iketsetsa **tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya hao** (FAT) ho ya ka tataiso tse **Karolong ya Poeletso 4 ya CAPS**.
- Kapa, **mohlala wa tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya Kotara 3 e kenyeleditswe ka tlase**. O ka sebedisa tekanyetso ena ya mosebetsi ya semmuso e le jwalo, kapa o ka e amahanya le maemo hore o e sebedise ka phaposiburutelong ya hao.
- 'Karete ya dintlha' e kenyeleditswe moo o ka tlatsang sephetho sa tekanyetso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe.

Re tshepa o fumane tataiso ena ya tekanyetso e le molemo.

Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha								
Mabitso a bathuti	Ho mamela le ho bua		Medumo	Ho bala le kutlwisiso		Mongolo	Ho ngola	Ka kakaretso
Nomoro ya mosebetsi ya tekanyetso	3.1	3.2	3.3	3.3	3.3	3.4	3.2	3.5
1	Pheta pale ena le galo, bohare le getello	Sisinya tharollo ya bothata.	Sebedisa tsebo ya medumo ho peleta mantswe ka nepo le phethela piletso	Hlwaya le ho sebedisa ditlhaku tse kgutsiseng: k, l, w, b, h	O balla buka e boemong ba hae hodimo. O sebedisa mantswe a bonwang, medumo, tsebo ya hae ho hlaloba moelelo ho kgetholla.	O araba dipotso. O a lepa. O hlophisa diketsahalo botjha ka tatlano e nepahetseng. Etsa ditlhalobo.	Ngola ka makgethe le ka nepo. Sebedisa mongolo o kopantsweng.	Ngola seratswana ka bophelo bah ae sa dipolelo tsa bonyane ba 10. Sebedisa matswao a puo ka nepo le sebopeliso se nepahetseng sa polelo mmoho le lekgathe.
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								

Kereiti 3 Kotara 3: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso

3.1: HO MAMELA LE HO BUA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Pheta pale e nang le qalo, bohare le qetelo
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha beke ya 3 ho isa beke ya 5 • Etsa sena ka Laboraro kappa Labohlano ka nako ya Mosebetsi wa Molomo • Kapa ka Labohlano ka nako ya ho Bala ka Kopanelo: Mosebetsi kamora padiso
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Hlophisa baithuti hantle ho phethela mosebetsi wa ho pheta pale ka boiqapelo – baithuti ba lokela ho sebetsa ba bobedi ho iketsetsa pale ya bona ka mookotaba • Ebe, o biletsa dihlopha tsena tsa bobedi tafoleng ya hao ho phethela tekanyetso • Bolella baithuti ho fana sebaka ho o phetela pale ya bona. Ba lokela ho etsa bonnete ba hore: <ul style="list-style-type: none"> • Ba pheta pale ka tlhahlamano e nepahetseng • E kenyeletsa qalo, bohare le qetelo • Ha ba phete karolo tsa pale • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
Bonnete ba pale	Pale e kopisitswe ho tswa paleng e badilweng ka kopanelo, kapa ho tswa paleng ya buka ya mosebetsi ya DBE.	Pale ha e ya kopiswa, empa e tshwana le pale tse ding. Kapa, pale ke ya nnete empa ha e etse tlalohanyo.	Pale ke ya nnete, ha e na moelelo.	Pale ke ya nnete e a utlwahala ebile e na le moelelo.
Sebopeho sa pale	Pale ha ena qalo, bohare le qetelo. Karolo tsa pale ha di ya fella, mme le tthatlhamano ya diketsahalo e kopa-kopane.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo. Feela, tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale e kopa-kopane.	Pale e na le qalo, bohare le qetelo. Boholo ba tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale bo nepahetse.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo e hlakileng. Tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale di nepahetse.

3.2: MEDUMO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Bopa mantswe o sebedisa medumo e rutilweng
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena bekeng ya 5 kapa 6, ka Mantaha ka nako ya thuto ya mongolo
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti ho phetla leqephe le hlwekileng mme ba ngole sehlooho: Teko ya medumo • Ebe, o bontsha baithuti hore ba mene leqephe ka lehare jwang dibukeng tsa bona, mme ba nomore ho tloha ho 1-10 ka thoko, le 11-20 mahareng a leqephe. • Hlalosetsa baithuti hore o tlile ho bitsa nomoro ebe o bitsa modumo kapa lentswe • Ha baithuti ba sa tsebe ho ngola modumo kapa lentswe, ba tshwanetse ba take mola o monyane pela nomoro. • Kwetlisa baithuti ho kgutsa ka nako ya diteko, mme ba seke ba sheba mosebetsi wa mang kapa mang. • Bokeletsa lenane la medumo e 10 eo o tla e bitsa – o etse bonnete ba hore medumo eo ya teko ke rutilweng. • Pheletsong ya teko, kgobokanya dibuka tsa baithuti tsa teko mme o tshwaye teko. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e ka tlase.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2 MATSHWAO 1-5	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4 MATSHWAO 6 - 10	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6 MATSHWAO 11-15	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7 MATSHWAO 15-20
	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 1-5.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 6-10.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 11-15.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 16-20.

3.3: MEDUMO / HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa tsebo ya medumo ho peleta mantswe ka nepo le ho phethela piletso. • Ellelwa le ho sebedisa medumo e latelang ntl, nth, nts, ntsh, ntlh, ntlw
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena beke ya 6 kapa 7, ka Mantaha ka nako ya thuto ya Mongolo
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti ho phetla leqephe le hlwekileng mme ba ngole sehlooho : Ho peleta le piletso • Ebe, o bontsha baithuti hore ba mene leqephe ka lehare jwang dibukeng tsa bona, mme ba nomore ho tloha ho 1-5 ka thoko, le 6-10 mahareng a leqephe. • Hlalosetsa baithuti hore o tlile ho bitsa nomoro ebe o bitsa lentswe. Ba lokela ho ngola lentswe le nepahetseng pela nomoro. <ul style="list-style-type: none"> • Ha baithuti ba sa tsebe ho ngola lentswe, ba tshwanetse ba take mola o monyane pela nomoro. • Kwetlisa baithuti ho kgutsa ka nako ya diteko, mme ba seke ba sheba mosebetsi wa mang kapa mang. • Bokelletsa mantswe a 10 ao o tla bitsa – etsa bonnete ba hore mantswe ao ke a rutilweng. • Ebe, o bitsa dipolelo tse pedi tsa piletso, o sebedisa medumo le mantswe ao baithuti ba rutilweng. • Pheletsong ya teko, kgobokanya dibuka tsa baithuti tsa teko mme o tshwaye teko. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e ka tlase

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
Ho peleta	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 1-5.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 6-10.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 11-15.	Moithuti o nepile medumo e pakeng tsa 16-20.
Piletso	Moithuti o entse diphoso tse fetang 5 tsa ho peleta kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti o entse diphoso tse 4-5 tsa ho peleta kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti o entse diphoso tse 2-3 kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti ha a etsa phoso e fetang 1 ya ho peleta kapa ya matshwao a puo.

3.4: HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> O balla buka e boemong ba hae hodimo. O sebedisa mantswe, medumo, tsebo ya ho hlahloba moelelo le ho kgetholla mantswe.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 6 ho isa bekeng ya 8 Etsa sena ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> Ka nako ya 'ho bala ka tataiso ya sehlopha' bitsa setho ka seng sa sehlopha ho tla mme se o balle ka boikemelolo. Kopa moithuti ho o balla hodimo seratswana se boemong ba hae. Etsa bonnete hore seratswana se kenyeletsa mantswe a kgethollehang Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
BOKGELEKE	Moithuti o bala ka ho qeya-qeya, a kgutse ha fihla mantsweng ao a sa a tsebeng kapa a fete mantswe ao a sa a tsebeng, mme a phete mantswe kapa diratswana.	Moithuti o a bala a kgefutse nakwana kapa a qeye-qeye. Moithuti o na le 'matheba a makukuno' ao a leng thata ho feta ho ona.	Moithuti o bala a kgefutsa ha nakwana morethethong wa hae wa ho bala. Moithuti thatafalla ke mantswe a itseng mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.	Moithuti o bala ka bokgabane a kgefutsa. Moithuti o kgona ho itokisa ha a bala mantswe a thata mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.
TSEBO YA HO KGETHOLLA	Moithuti o hloka tshehetso e ngata ka medumo ho tswa ho tijjhere ho bala lentse leo a sa le tsebeng. Moithuti o sokola ho arola mantswe ka dinoko ka medumo ya lona. Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a hlahang kgafetsa.	Moithuti o leka ho sebedisa medumo ho bala mantswe ao a sa tsebeng empa o hloka tshehetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o kgona ho arola mantswe ka dinoko kapa medumo ya ona ka tshehetso ho tswa ho tijjhere. Moithuti o tseba mantswe a mang a hlahang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswe ao a sa a tsebeng, empa o hloka thuso moo le moo ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantswe a mangata a hlahang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantswe ao a sa tsebeng, mme o kgona ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantswe ohle a hlahangkgafetsa.

3.5: MONGOLO / HO NGOLA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Boloka ho tshwana le ho lekana ha: boholo ba ditlhaku tse nyane le ditlhaku tse kgolo lentsweng. • Ngola diratswana tse 1-2 ka diketsahalo tsa bophelo ba hae. O sebedisa matshwao a puo ka nepo. Ngola ka makgethe le ka nepo. Sebedisa mongolo o kopantsweng. • Ngola seratswana ka tsa bophelo ba hae sa dipolelo tse bonyane ba 10. Sebedisa matshwao a puo ka nepo, sebopeho se nepahetseng sa polelo le lekgathe.
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena o sebedisa thuto ya mongolo bakeng sa beke 3-4, beke 5-6, kapa beke 7-8.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa thuto ya mongolo jwaloka tlwaelo. • Kgobokanya dibuka tsa baithuti pheletsong ya potoloho ya mongolo. • Hlahloba mongolo le ho ngola ha moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
MONGOLO:	Moithuti o sokola ho ngola ka makgethe le ka nepo, kapa ditlhaku di sa le kgolo. Mongolo ha o lekane boholo, popo ya ditlhaku ha e ya nepahala, le sebaka ha se ya lekana..	Moithuti o sokola ka nako tse ding ho ngola ka makgethe le ka nepo, kapa ditlhaku di sa le kgolo. Mongolo o batla o sa lekane ka boholo, popo ya ditlhaku ha e ya nepahala, le sebaka ha se ya lekana.	Moithuti o ngola ka makgethe le ka nepo haholwanyana. Mongolo o a tshwana ka boholo, popo ya ditlhaku boholo e nepahetse, mme le sebaka se ya lekana..	Moithuti o ngola ka makgethe le ka nepo. Boholo ba mongolo bo a lekana ka boholo, popo ya ditlhaku e nepahetse, mme le sebaka se lekane.
HO NGOLA: BONNETE	Mohoplo o boima hore a o utlwisise, kapa ha se wa nnete – o kopisa mohlala wa titjhere.	Mohopolo o a utlwisiseha mme ke wa nnete, le ha o tshwana le mohlala.	Mohopolo ke wa nnete ebile ke wa botho.	Mohopolo ke wa nnete, ke wa botho ebile ke boiqapelo.
HO NGOLA: SEBOPEHO LE BOLELELE	Seratswana sena le dipolelo tse mmalwa tse ka tlase ho tse 7, kapa dipolelo ha di a hlophiswa ka nepo ho etsa diratswana tse 2.	Seratswana sena le bonyane ba dipolelo tse 7-8. Dipolelo ha di ahlophiswa ka nepo ho etsa diratswana tse 2.	Seratswana sena le dipolelo tse 9. Dipolelo di hlophisitswe ka nepo ho etsa diratswana tse 2	Seratswana sena le bonyane ba dipolelo tse 10 ka ho feta. Dipolelo di hlophisitswe ka nepo ho etsa diratswana tse 2.
HO NGOLA: MATSHWAO A PUO	Moithuti o sokola ho sebedisa ditlhaku tse kgolo mmoho le kgutlo ka nepo.	Moithuti o sebedisa ditlhaku mmoho le kgutlo ka nepo, empa o sokola ka matshwao a mang a puo.	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo a rutilweng ka tshwanelo, empa o etsa diphoso moo le moo.	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo ka nepo mme o etsa diphoso ka sewelo.
HO NGOLA: SEBOPEHO SA POLELO LE LEKGATHE	Sebopelo sa polelo se fosahetse. Ho ena le diphoso tse 7 kapa ho feta tse amanang le tatelano ya mantswa, mantswa a siyo kapa lekgathe.	Sebopelo sa polelo se fosahetse ka nako tse ding. Ho ena le diphoso tse 5-6 tse amanang le tatelano ya mantswa, mantswa a siyo kapa lekgathe..	Boholo ba sebopelo sa polelo se nepahetse. Ho ena le diphoso tse 3-4 tse amanang le tatelano ya mantswa, mantswa a siyo kapa lekgathe.	Sebopelo sa polelo se nepahetse. Ho ena le diphoso tse 2-3 tse amanang le tatelano ya mantswa, mantswa a siyo kapa lekgathe.